

A rádió mellett

Mióta színház a színház, azóta tart a vita hogy mi a feladata: szórakoztató intézmény-e, erkölcsi ítéletmondás és erkölcsnemesítés színtere vagy alkalom a néző tanítására. Nem mondhatnánk, hogy a színház ezektől a vitáktól teljesen függetlenül fejlődött — legtöbbször mindhárom funkcióját betöltötte, legfeljebb koronként, alkotónként és nézőnként mást és mást tartottak fontosnak. Nem véletlen, hogy ez a vita napjainkban is folyik, hiszen miközben kulturális életünkben a színháznak valóságos konjunktúrája van, egyetlen művészeti ágban sem történtek olyan nagy, látványos és a közvéleményt is felkavaró változások, mint a színházban.

A rádió Színház; Magazinjának különkiadása nagy fába vágta tehát a fejszéjét, amikor arra keresett választ, „mi a színház 1979-ben, és mi lesz, lehet 2000-ben”. A kétszer egyórás műsor természetesen nem fogalmazhatott meg valamiféle lezárt, végleges választ, de sokféle véleménynek hangot adott, és ez önmagában is értéke a mindvégig érdekes, bár helyenként kissé didaktikus műsornak, amelyet egyébként Benkő Tibor szerkesztett és Bányai Gábor vezetett, illetve állított össze.

Mi tehát a színház a vitában résztvevők szerint? Szórakozás, menedék luzus, politikai fórum, spontán közösség-szervező erő, életforma, nagyüzem vagy az alkotva nevelő iskola nagy lehetősége? A véleményekből csak néhányat, s különösen azokat — a legtanulságosabbakat —, amelyek a színház és közönség kapcsolatával foglalkoztak a szórakoztatás (a csak szórakoztatás) valamint a morális és társadalmi kérdéseket is feszegető színház (vélt vagy valódi) ellentétével. Ezek a vélemények legtöbbször a saját színházi ideáit megfogalmazásával, máskor az elutasítás formájában fogalmazódtak meg.

Hernádi; Gyula író: Problémafelvető színház kell. Akik nem ezt csinálják, hanem a nosztalgikus témákat, azok tulajdonképpen reakciók. Szikora János rendező: Ha a színház nem érhető, ha csak egyes rétegek számára érhető, akkor éppen lényegét, vagyis népiségét, közösségi jellegét veszíti el. Almási Miklós esztéta: Közéleti deficitünk van: csökkent a közéleti érdeklődés, mélyebb társadalmi kérdések nem tudtak betörni a tudatunkba. Mérei Ferenc pszichológus (akinek hét színházba van bérlete): Az igaz színházi valóság az, ami nem naturalizmus és nem hülyéskedés.

Darvas Iván színművész: Nem színházak vagyunk, hanem premiertgyártó nagyüzemek. Hernádi: Több amatőr együtttest szeretnék látni. És én el tudok képzelni olyan színházat, ahol négy közgazdász, három rendező és két fizikus arról vitatkozik, mi is a szocializmus. Szikora: Az egyre felszínesebbé váló, laza emberi kapcsolatok korában a színház menedék lehet. De nem mindegy: milyen. Nem végállomás, további utat nem kínáló elfekvő. Hanem állomás: a továbbhaladás-hoz erőt gyűjtő megálló.

Almási: A mai ember arculatának megrajzolása az egyedül lehetséges út. A hetvenes években már kialakulóban van egy olyan közösségi-társadalmi indíttatású színház, amely a jövő színháza lehet. Székely Gábor rendező: Sokféle színház legyen. Nyers, szókimondó is — de ne csak ilyen. Legyen szórakoztató színház is, amolyan 2—3 órára kikapcsoló —, ha az egyébként színvonalas és esztétikailag is megállja a helyét. Eörsi István író: A lényeges dolgokról nyers, őszinte hangnemben beszélő előadásoknak kell lenniük. Van egy olyan mítosz, hogy ezeknek nincs közönségük. De azért nincs, mert meg sem kísérelték létrehozni. Persze, ez nem azonos az operett közönségével.

Eörsi: Jó korszak lehetősége van most nálunk. Hernádi: Minden a stratégiától függ. Hogy kinek mit játszunk. Mérei Ferenc: A döntő a fiatalság. Mást tanulnak az iskolában, mást akarnak látni a színházban is.

Hasonlóképpen lehetne idézni sok érdekes megszívlelendő, vitatható gondolatot ebből a műsorból, amelyre — hogy a témánál maradjunk — a legnagyobb jóakarattal sem lehet ráfogni, hogy szórakoztató tömegműsor volt. „Rétegműsor” ez a javából: az olvasni, gondolkodva színházba járni és résztalkozni szerető rádióhallgató műsora. Mondhatnánk: a rádió tudja, hogy ilyen is kell, nemcsak szórakoztató zene. Miért pont a színházak ne tudják ezt — tehetnénk fel a kérdést éppen e műsor értelmében.